

RECENSIES & SIGNALEMENTEN

GASTON DURNEZ

NICO VAN CAMPENHOUT

Gaston Durnez, *Een danser in de sneeuw* Antwerpen-Leuven, Standaard Uitgeverij-Davidsfonds Uitgeverij, 2020, 272 pp., ISBN 9789002269172

“Hoewel dat laatste woord oubollig klinkt, is het hier op zijn plaats”, zo schreef de Leuvense hoogleraar (cultuur)sociologie Rudi Laermans in een bijdrage met als titel *Bommerskonten* heeft nog steeds recht op Bach in *De Standaard* van 1 oktober jongstleden. Dat laatste woord is “volksverheffing”, of zoals de auteur het elders in

dit uitstekende krantenessay over het inperken van (ambtelijke) inventiviteit en creativiteit door de politiek omschrijft, “culturele emancipatie” of “cultuurspreiding”.

Volksverheffing, nog altijd en vandaag eigenlijk meer dan ooit een begrip en een intentie om te koesteren, was iets wat journalist en publicist Gaston Durnez (1928-2019) een leven lang met veel overtuiging en engagement beoefende. En met ambitie, want goed was voor hem niet zomaar goed genoeg. “Plus est en vous”, zoals het devies luidde van de Brugse edelman en Bourgondische hoveling Lodewijk van Gruuthuse (1422-1492). In de lijn van die opvatting bleef Durnez schrijven tot op zijn sterfbed. Vandaar dat in zijn postuum gepubliceerde verzamelbundel *Een danser in de sneeuw* als ultieme hommage ook zijn laatste mailtje werd opgenomen, dat hij

een tiental dagen vóór zijn overlijden aan zijn dochter Marleen stuurde.

“De essays en beschouwingen die u in dit boek vindt, verschenen in kranten, in tijdschriften en steeds vaker ook op websites, sommige werden nooit eerder gepubliceerd. Heel vaak gaan ze over boeken en schrijvers”, zo vat uitgever en medesamensteller Toon Horsten de hoofdlijn samen van *Een wandelaar in de sneeuw*, een boek dat kan worden beschouwd als een méér dan verdiend eerbetoon aan “het ontspannen meesterschap van de oude vakman” die Gaston Durnez was geworden.

Voor Durnez, die de Vlaamse beweging liefdevol omschreef als “onze emancipatiegeschiedenis”, stond kwaliteit als norm of criterium altijd voorop. Zo sprak hij heel expliciet zijn waardering en bewondering uit voor de betreurde Herman De Coninck (1944-2007), iemand met een nogal andere maatschappelijke insteek dan hijzelf, die met het *Nieuw Wereldtijdschrift* tijdens de laatste twee decennia van de 20ste eeuw de lat hoog legde en in het Nederlandse taalgebied literair “een internationaal niveau” wilde bereiken.

Tegelijk beschouwde Durnez, opgegroeid in de tijd dat in Vlaanderen “ook de stad nog een dorp was”, het verleden als “een dankbare inspiratiebron” en niet als een “bron voor vulgaire schimppartijen op ons volk van gisteren”. “Overal waar hij reisde en kwam, zag hij het historisch bewustzijn van de mensen verminderen, terwijl de vernieling van het verleden onverminderd voortging. Op die manier wilde hij, met woord en beeld, een en ander van waarde vastleggen”, zo merkte hij enkele maanden vóór zijn eigen dood op over de Duitse schrijver Winfried

Georg (W. G.) Sebald (1944-2001), maar minstens evenzeer over zichzelf.

Zijn grote kennis van de geschiedenis van hier en elders stimuleerde de betrokkenheid van Durnez bij de wereld rondom hem en inspireerde hem om tijdens de jongste jaren onder meer de ongebreidelde bouwwoede in Vlaanderen en de navelstaardrige en repetitieve mediacultuur van de zogenaamde BV's met Bomansiaanse humor haarfijn te fileren. Want Gaston Durnez was "begaafd, belesen en beminnelijk", zoals de titel luidt van het in memoriam waarmee zijn voormalige collega Mia Doornaert op 28 november 2019 afscheid van hem nam in hun beider krant *De Standaard*. Durnez boekstaafde in twee kloeke delen op voortreffelijke wijze de geschiedenis van het blad, waarvan hij het loslaten van het logo AVV-VVK bleef betreuren tot zijn levenseinde. Nogmaals Toon Horsten: "Ja, hij was en bleef katholiek. Ja, hij was en bleef Vlaamsgezind. Ja, hij was en bleef een arbeiderskind. En bij alles wat hij schreef was ontvoogding een achterliggende gedachte".

Met betrekking tot de collaboratie (van Vlaamsgezinden) tijdens de Tweede Wereldoorlog, zette Durnez zijn gebruikelijke mildheid opzij en evalueerde hij die in navolging van het historisch pardon van historicus Frans-Jos Verdoodt op de IJzerbedevaart van 2000 met drie omschrijvingen die aan duidelijkheid niets te wensen over lieten: "de vergissingen, de beoordelingsfouten, de verkeerde allianties". Op 28 mei 1994 schreef Durnez in *De Standaard* onder de kop *6 juni in een stille straat* trouwens al volkomen terecht het volgende, refererend aan zijn ervaring en beleving als 16-jarige: "Tegenwoordig zie ik *Bevrijding* vaak met een kleine letter schrijven. Ik hoop dan maar dat het onbewust gebeurt. Maar meestal wordt er wel degelijk iets mee bedoeld. Ik kan er niet tegen als het tussen haakjes wordt

geplaatst: 'bevrijding'. Aanhalingstekens kunnen een woord in twijfel trekken, relativeren, belachelijk maken."

Mensen portretteren was één van de specialismen van Gaston Durnez, die zich als journalist, essayist, biograaf en publicist een verfijnd historicus van zijn eigen tijd betoonde. Dat was zo in zijn hele oeuvre, maar zeker in zijn autobiografische geschriften *Vroeger waren wij veel jonger. Een jeugd in Vlaanderen* (2008) en *De bolhoed van mijn vader* (2015). Dat was evenzeer het geval in zijn laatste bij leven gepubliceerde boek, *Een mens is maar een wandelaar* uit 2018, waarin biografische schetsen werden gebundeld van 28 Vlamingen en één 'Vlaamse Nederlander', Hendrik Brugmans (1906-1997), die op de een of andere manier het predikaat 'Vlaamse erfflater' verdienen en die hij van meer of minder dichtbij had gekend. Ook in *Een danser in de sneeuw* is de gepersonaliseerde aanpak van de geschiedschrijving prominent aanwezig.

Zo maakt Durnez in deze verzamelbundel uit de herfst van 2020 in één beeldrijke alinea duidelijk wat de historische betekenis was van de legendarische wielersjournalist Karel Van Wijnendaele, pseudoniem van Karel Steyaert (1882-1961): "Karel van Wijnendaele, de minnezanger van de fiets, de vader van de wielersflaminganten, die de Ronde van Vlaanderen heeft uitgevonden en die ervoor zorgde dat op 11 juli de Vlaamse feestdag werd gevierd met een overwinning van een flandrien in de Tour de France. Dankzij hem werd de Leeuw van Vlaanderen een coureur". Ook enkele andere (cultuur)flaminganten – met name de literatoren Reimond Stijns (1850-1905) en Ernest Claes (1885-1968) en industrieel, politicus, krantenuitgever en kunstverzamelaar Tony Herbert (1902-1959) – karakteriseerde hij in een genuanceerde minibiografie, één van zijn favoriete schrijfvormen.

Een bijzondere plaats reserveerde de auteur voor twee (buitenland)journalisten van meer dan doordeweekse statuur, die alle twee de (geschiedenis van de) Vlaamse beweging goed kenden, die er elk op hun manier mee sympathiseerden en voor wie dat een uitermate ruime én kritische blik op het reilen en zeilen in heel de wereld al-

lerminst in de weg stond: de Vlaming Luc Vandeweghe (1914-1985), alias E. Troch en de Nederlander Jérôme Louis (J.L.) Heldring (1917-2013). Net als Heldring bleef Durnez een leven lang “onvermoeibaar en met een ijzere tucht schrijven”, iets wat zijn ‘intellectuele testament’ *Een danser in de sneeuw* ten volle etaleert.